

УДК: 37 (575.2)

DOI 10.33514/1694-7851-2022-4-239-243

Муратбек кызы Г.

окутуучу

И. Арабаев атындагы Кыргыз мамлекеттик университети

barchyna.b@mail.ru

Муратбек кызы Г.

преподаватель

Кыргызский государственный университет имени И. Арабаева

barchyna.b@mail.ru

Muratbek kyzy G.

Pedagogical College

Kyrgyz State University named after I. Arabaev

barchyna.b@mail.ru

Muratbek kızı G.

öğretmen

İ. Arabaev adındaki Kırgız Devlet Üniversitesi'nin

barchyna.b@mail.ru

КЫРГЫЗСТАНДА БИЛИМ БЕРҮҮНҮН НЕГИЗГИ КӨЙГӨЙЛӨРҮ**ОСНОВНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ОБРАЗОВАНИЯ В КЫРГЫЗСТАНЕ****MAIN PROBLEMS OF EDUCATION IN KYRGYZSTAN****KIRGIZİSTAN'DA EĞİTİMİN TEMEL SORUNLARI**

Аннотация: Бул изилдөөнүн предмети Кыргызстанда билим берүү тармагындагы кемчиликтер жана ушуга байланыштуу келип чыккан ар түрдүү көйгөйлөр. Билим берүү – мамлекеттин өнүгүү стратегиясын башкаруунун багыты. Кыргызстанда билим берүүгө байланышкан ар кандай көйгөйлөр бүгүнкү күнгө чейин сакталып келүүдө.

Советтер Союзу тарагандан кийин биринчилерден болуп эгемендүүлүккө ээ болгон мамлекеттердин бири Кыргызстанда билим берүү жана кадрларды даярдоо тармагында ар кандай көйгөйлөр орун алып келет. Негизги көйгөйлөрдү менеджмент, адам ресурстары, каржы, инфраструктура, билим берүү программалары, окутуу ыкмалары, маалымат жана технология сыяктуу ар кандай топторго бөлсөк болот. Бул изилдөөнүн максаты биринчи кезекте билим берүү тармагындагы негизги көйгөйлөрдү чечүү болуп саналат.

Негизги сөздөр: билим берүү, окутуу, мектеп, университет, мугалим, студент, технология, Кыргызстандагы билим берүү көйгөйлөрү, жалпы республикалык тестирлөө, билим берүү системасы.

Аннотация: Предметом данной статьи являются недостатки образования в Кыргызстане, а также различные проблемы, возникающие в связи с ними. Образование является ориентиром в управлении стратегией развития государства. В Кыргызстане до сих пор сохраняются различные проблемы, связанные с образованием.

В Кыргызстане, первой из стран, получивших независимость после распада Советского Союза, в сфере образования и обучения существуют различные проблемы. Основные проблемы можно сгруппировать под разными заголовками, такими как управление, челове-

ские ресурсы, финансы, инфраструктура, образовательные программы, методы обучения, информация и технология. Целью данной статьи является прежде всего решение основных проблем в сфере образования.

Ключевые слова: образование, обучение, школа, вуз, учитель, студент, технология, проблемы образования Кыргызстана, общереспубликанское тестирование, система образования.

Annotation: The subject of this study is the lack of education in Kyrgyzstan and the various problems that arise in connection with this. Education is a guideline in managing the development strategy of the state. Various problems related to education still persist in Kyrgyzstan.

After independence from the Soviet Union, there are different problems in education of Kyrgyzstan. The main problems can be grouped under different headings, such as management, human resources, finance, infrastructure, educational programs, teaching methods, information and technology. The purpose of this study is primarily to solve the main problems in the field of education.

Keywords: education, school, university, teacher, student, technology, educational problems in Kyrgyzstan, general republican testing, education system.

Özet: Bu çalışmanın konusunu, Kırgızistan'da eğitim alanının eksikliği ve bu konuda yaşanan çeşitli sorunlar oluşturmaktadır. Eğitim, devletin kalkınma stratejisini yönetmede bir rehberdir. Kırgızistan'da eğitimle ilgili çeşitli problemler bugüne kadar devam etmektedir.

Sovyetler Birliği sonrası bağımsızlığını kazanan ülkelerin birincisi olan Kırgızistan'da eğitim ve öğretim adına okullarda çeşitli problemler yer almaktadır. Başlıca problem alanları yönetim, insan kaynakları, finansman, alt yapı, eğitim programları, öğretim yöntemleri, bilgi ve teknoloji olmak üzere değişik başlıklarda toplanabilir. Bu araştırmanın amacı, öncelikli olarak öğretim alanındaki temel sorunları çözmektir.

Anahtar Kelimeler: Eğitim, öğretim, okul, üniversite, öğretmen, öğrenci, teknoloji, Kırgızistan eğitim sorunları, Genel Cumhuriyet Testi, eğitim sistemi.

Eğitim ve öğretime büyük önem verilen Kırgızistan'da çocuklar eğitim-öğrenimlerine okul öncesi eğitim kurumları olan kreş ve anaokulu ile başlarlar. Daha sonra genel olarak ilköğretim ve lise öğrenimlerini aynı okulda devam ettiği başlangıç sınıfları ve üst sınıflarda devam ederler. İlköğretim ve lise toplam 11 yıldır. Okullarda 1-4 ilk, 5-9 II kademe ve 10-11. sınıflar III. kademe olarak nitelendiriliyor. Veliler çocuklarını 9. Sınıfa kadar okutmak mecburiyetindedirler. 9. Sınıf sonunda öğrenciler, milli eğitim bakanlığının belirlediği anadil (Kırgızca veya Rusça), ikinci dil (Kırgızca veya Rusça) ve matematik branşlarından kesin, ayrıca üç branştan da seçmeli olarak devlet imtihanına girerler. Bu imtihanlar sonucunda başarılı olan öğrencilere II. kademeyi bitirme diploması verilmektedir. Öğrenci bundan sonra öğrenimine aynı okulda devam edebilir veya mesleki liselere gidebilir. 11 sınıfı bitiren öğrenciler, 9. sınıftakine benzer bir devlet imtihanı sonucunda temel eğitim dönemini tamamlamış olurlar. Başarılı olan öğrencilere diplomaları bakanlığın belirlemiş olduğu tarihte velilerinin katılımıyla törenle verilir. Eğitim-öğretim 1 Eylülde başlar, 25 Mayıs'ta sona erer ve dört çeyrekte oluşur.

Kırgızistan, Sovyet döneminden beri çok uluslu bir ülke olmasından dolayı ortak dil Rusçadır. Bu sebeple öğrenciler, gerek anaokulunda gerekse birinci sınıftan itibaren eğitim dili isteğe bağlı olarak Kırgızca sınıfta veya Rusça sınıfta bulunabilirler.

11 sınıfın sonunda yapılan merkezi üniversite sınavı (Genel Cumhuriyet Testi) ile öğrenciler üniversiteye yerleşirler. Öğrencilerin yüksek öğrenim kurumlarına yerleşebilecekleri tek imkan bu

sinav değildir. Bundan başka gerek devlet gerekse özel üniversitelerin kendi bünyelerinde yaptıkları imtihanlarla öğrenciler belirlenen ücreti ödeyerek okuyabilirler. Şu anda benim anlatmak istediğim, üniversitelerde ücretin çok yüksek olması. Ülkemizde ücretsiz üniversiteler az sayıda olduğu için öğrencilerin eğitim alma imkanı az olmaktadır. Öğrencilerin yüksek öğrenim kurumlarına yerleşebilecekleri için tek imkan bu öğrenciler belirlenen ücreti ödeyerek okuyabilirler. Okul ücretini ödemek için öğrencilerimiz eğitim almak yerine çalışmak zorunda kalıyorlar. Ben bunu günümüzdeki Kırgızistanın eğitim alanındaki en genel sorunlarının biri olarak saya bilirim.

Sovyetler Birliği sonrası bağımsızlığını kazanan ülkelerin birincisi olan Kırgızistan’da eğitim ve öğretim adına okullarda çeşitli problemler yer almaktadır. Başlıca problem alanları yönetim, insan kaynakları, finansman, alt yapı, eğitim programları, öğretim yöntemleri, bilgi, teknoloji vs. Öncelikle öğretmenlerin yeterliliklerinin belirlenmesi ve ihtiyaç duydukları eğitim konularının tespit edilmesi gereklidir. Günümüz insan portresi çok renkli olması sebebiyle okulların bu renkliliğe cevap verebilecek durumda olması gerekir. Bu sebeple gerek fiziki şartları gerekse de eğitim öğretim ve sosyal imkanlarıyla ve de iyi öğretmenlerle öğrencilerin çok iyi yetişmesi sağlanabilir.

Özellikle ülkenin kırsal kesimlerinde fiziki durumları iyi olmayan bir çok okul mevcuttur. Öğretmenlerin çalışma şartları ve imkanlarının darlığı öğrencilerin eğitimlerini çok ciddi etkilemektedir. Bazı okullarda öğretmenler kendileri sponsor bularak okul için gerekli olan eğitim-öğretim materyallerini temin etmektedirler.

Okul kitaplarının yetersiz olmasında eğitim-öğretimi aksatan diğer bir unsur olarak göze çarpmaktadır. Bu konu ile ilgili olarak bakanlık değişik projeler çerçevesinde bazı kuruluşlarla beraber çözüm üretmektedir.

Önemli sorunlar olmasına rağmen dönemin cumhurbaşkanının eğitim ve öğretimde “21. yy’ın kadroları” programı çerçevesinde bir çok reform gerçekleştirilmiştir. Bu reformlar sayesinde eğitim ve öğretimin önemi herkesçe benimsenmiş olup imkanların zorlu olmasına bakılmaksızın güzel gelişmeler kaydedilmektedir.

Her okul, 5 yılda bir bakanlık tarafında kurulan bir komisyon tarafından teftişten geçmektedir. Bu teftişte her öğretmenin ve okul idaresinin; okul, öğrenci ve eğitim-öğretimle alakalı geçmiş 3 yılı kontrol edilmektedir. Ayrıca gelecek 3 yıllık ve 5 yıllık gelişme planları da talep edilmektedir. Bu teftişten sonra yeterli görülmeyen durumların düzeltilmesi için süre verilerek eksikliklerin tamamlanmasına fırsat verilmektedir.

Çoğunluktaki okul binaları Sovyet döneminde yapılmıştır. Değişik yardımlarla yeni okullar yapılmaktadır. Okul binaları genellikle büyük bir bahçe içerisinde ağaca ve yeşilliklere önem verilerek kurulmuştur. Okulların spor ve sosyal tesisleride iyi planlanarak kurulmuş olup öğrencilerin bilgi, beceri ve kabiliyetlerinin gelişmesi için değişik klup faaliyetleri yürütülmektedir. Velilerinde bu konuda çok duyarlı olmaları çocukların küçük yaştan itibaren sosyal bireyler olarak yetişmesini sağlamaktadır. Öğrencilerin üretken ve girişimci yapıları da dikkate değer bir özellik olarak bulunmaktadır. Okullarda hafta sonları yapılan çevre temizlikleri öğrencilerin okullarını temiz ve düzenli kullanmaları adına önemli bir faaliyettir.

Okulların fiziki alt yapıları, okul binaları oldukça eskidir. Binaların bakım ve onarımı konusunda merkezi bütçeden yeterli kaynak ayrılamamaktadır. Öğretmen maaşları dışında eğitimin diğer kaynakları, aile ve toplumca karşılanmaktadır. Teknolojik alt yapı yetersiz olup eğitim-öğretimde bilgisayardan yararlanma düzeyi düşüktür.

Okullarda uygulanan öğretim yöntemleri çok eskidir. Geçmiş dönemden kalma kimi uygulama ve alışkanlıklar devam etmektedir. Öğretmen merkezli, bilgiyi aktarmaya dayalı eğitim ve öğretim süreci, varlığını sürdürmektedir. Öğrenciler arasında grup çalışması, proje geliştirme, birlikte çalışma, problem çözme gibi çalışmalar teşvik edilmemektedir. Öğrenci başarısının değer-

lendirilmesi ve not sistemiyle ilgili standartlar yoktur. Değerlendirmeler, ezberlenen bilgiyi aktarmaya dayalı, yazılı ve sözlü sınavlar yoluyla yapılmakta, sadece bilgi düzeyinde davranışlar ölçülmeye çalışılmaktadır. Kısaca sınavlar, sorular ve öğrenci değerlendirme sistemleri eskimiş ve önemini kaybetmiştir.

Öğrencilerin, ders dışında okuma, düşünme, araştırma faaliyetlerine daha fazla zaman ayırması gerekmektedir. Öğrenciler, daha çok konuşmaları ve araştırma yapmaları gerekirken, haftada yaklaşık kırk saat ders dinlemektedirler. Hayatta başarılı olmak için nelerin gerekli olduğu değil, daha çok sınavlarda başarılı olabilmek ve diploma alabilmek için neyi öğrenmeleri gerektiği öğretilmektedir.

Eğitimin finansmanı için merkezi ve yerel yönetimler tarafından ayrılan parasal kaynaklar yetersizdir. Bu durum, okulları başka arayışlara sevk etmektedir. Yasal açıdan parasız olan eğitim hizmeti, toplumdaki, velilerden ve öğrencilerden çeşitli adlar altında alınan paralarla gayri meşru olarak paralı hale gelmektedir. Kurumlarda etkili bir bilgi ve very yönetim sistemi ve kurumlar arası işbirliği yoktur. Kurumlar arası bilgi ağları kurulamamıştır. Okullardaki kütüphane ve yayınlar yetersizdir. Öğretim teknolojileri oldukça eskidir. Eğitim sürecinde ve eğitim kademeleri arası geçişte rüşvet vekayırmacılık önemli bir sorundur. Bu durumun, eğitim kurumlarının verdiği diplomaların geçerliliğinin tartışılır hale gelmesine neden olduğu Kırgızistan eğitim sisteminin uluslar arası saygınlığına zarar verdiği söylenebilir.

Geleceğin ilim ve fikir dünyasına yön veren, sağlıklı nesillerin yetişmesinde büyük rol oynayan öğretmenlere Kırgızistan'da da büyük önem verilmektedir. Öğretmenlere almış oldukları başarılar neticesinde bakanlık tarafından değişik ödüller sunulmaktadır. Ayrıca öğretmenlere yönelik her yıl "yılın öğretmeni" yarışması yapılmakta olup dereceye giren öğretmenlere cazip hediyeler verilmektedir. Bu yarışmalarda öğretmenler bilgi ve becerilerini göstermektedirler.

Eğitimle ilgili bakanlığın adı, Kırgız Cumhuriyeti Eğitim ve Kültür Bakanlığı'dır.

Kırgızistan'da ilk ve ortaöğretimde yerelleşme kabul görmesine karşılık eğitim sistemi oldukça merkezîyetçi olarak teşkilatlanmıştır. Eğitim-öğretim kurumları da merkezîyetçi bir yönetim anlayışıyla oldukça bürokratik ve otoriter bir şekilde yönetilmektedir. Okullarda yönetici olarak okul müdürleri vardır. Her ne kadar ilk ve ortaöğretimde yerel yönetimler (oblast ve rayon) güçlendirilmeye çalışmakta ise de eğitimde genel olarak merkezîyetçi yönetim ve planlama anlayışı hâkimdir. Eğitimde değişim adına bir takım yasal düzenlemeler yapılmıştır.

Eğitimden yararlanma konusunda ve eğitimin kalitesi yönünden bölgeler ve bireyler arası eşitsizlikler oldukça fazladır. Eğitim alanında kaynak ayırma ve kullanmada öncelikler belirlenmemiştir.

Merkezi bir öğrenci seçme ve değerlendirme sistemi kurumsallaşmamıştır. Eğitimle ilgili yönetim ve iyileştirme sürecinde sivil destek ve katılım yetersizdir.

Yönetimde kararlara katılma söz konusu değildir. Üst yönetimler, genel olarak emir verici ve kontrol edici konumunda olup teknik bilgi, organizasyon ve yönetim becerileri yönünden yetersizdir. Alt kademe yöneticileri ve yerel yönetimler, çeşitli yönlerden yetki devrine hazır değildir. Kısaca, eğitimin organizasyonu ve yönetimi yönünden eski sistemden kalma kurumlar, süreçler, tutumlar ve alışkanlıklar devam etmekte olup bunlar, aynı zamanda gelişme ve değişmeye karşı da engel oluşturmaktadır.

Mevcut yapı içinde gerçekleştirilmek istenen değişmelerin amacına ulaşması oldukça güç görülmektedir. Zira değişim, sosyal sistemin bütün boyutlarını kapsayan bir süreç olup bu konuda her kademede yöneticilerin liderlik rolü üstlenmesi gerekmekte, öncelikle zihni bir dönüşüm gerekmektedir.

Eğitim programları, merkeziyetçi olarak hazırlanmaktadır. Program hazırlama ve geliştirme sürecinde katılım yoktur. Eğitim programları, ağırlıklı olarak ansiklopedik bilgiyi aktarmaya ve ezberlemeye dayanmaktadır. Programlar, uygulamadan ve çağdaş gelişmelerden uzak, oldukça teorik ve modası geçmiştir. Programlar, öğrenmeyi değil öğretmeyi vurgulamaktadır. Oysa çağdaş yaklaşımlarda vurgulanan, “öğretme” değil “öğrenme” olup öğrenci merkezli eğitim öne çıkmaktadır. Programlar, bilgiyi ezberlemeye dayalı olup öğrencilere eleştirel ve analitik düşünme, kendine güven, problem çözme becerilerini kazandırmaktan oldukça uzaktır.

Program değerlendirme ve geliştirme süreci, çağdaş gelişmelerin gerisindedir. Ders kitapları, içerik ve şekil olarak kalitesizdir. Okullar, değişen ekonominin ve işgücü piyasasının beklentilerini karşılayacak niteliklere sahip insan gücü yetiştirmekten uzaktır. Çeşitli nedenlere bağlı olarak her kademedeki okullara kayıta bir düşüş yaşanmakta, okula devamsızlık ve okulu terk oranları artmaktadır. Bunun en önemli nedenlerinden biri de ekonomik yersizliklerdir.

Her kademedeki eğitim programlarının ve ders kitaplarının güncellenmesi, programlarla istihdam arasındaki ilişkilerin göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Eğitimde kalite standartlarını belirlemek, kalite güvence sistemini kurmak, kaliteyle ilgili kurum ve kuruluşların görev tanımlarını yapmak gerekmektedir. Bunun için iç ve dış değerlendirme yoluyla programların değerlendirilmesini sağlamak ve geliştirmek gerekmektedir.

Konuyla ilgili çalışmaların sonuçlarına dayalı olarak aşağıdaki teklifleri sunmak istiyorum:

1. Kırgızistan’da eğitim sisteminin, organizasyon ve yönetim, insan kaynakları, finansman, alt yapı, eğitim programları, öğretim yöntemleri, bilgi ve teknoloji boyutlarının geliştirilmesine hız verilmesi gerekmektedir.
2. Öğretmen yetiştirmeye dönük programların ve hizmet içi eğitim programlarının kapsamı, yeniden yapılandırılmalıdır.
3. Hizmet içi eğitimin kalitesini yükseltmek için hizmet içi eğitim merkezleri, yeni teknolojilerle donatılmalı, kursların kalitesi yükseltilmelidir.
4. Öğretmen niteliğini yükseltmek için internetten ve uzaktan eğitimden yararlanılmalıdır.
5. Okulların fiziki yapıları yenilenmeli ve yeni okullar kazandırılmalıdır.
6. Okulların teknik ve teknolojik donanımları geliştirilmeli ve devamlı yenilenmelidir.
7. Her kademedeki eğitim programlarının ve ders kitaplarının güncellenmesi gerekmektedir.
8. Eğitimde kalite standartlarını belirlemek lazım.
9. Kalite güvence sistemini kurmak, kaliteyle ilgili kurum ve kuruluşların görev tanımlarını yapmak gerekmektedir.

Kaynaklar:

1. Alimbekov, A. Kırgız Cumhuriyeti ve Eğitim Sistemi Hakkında Genel Bilgi, *Türk Yurdu*, 2011. № 21 (171), s. 13–15.
2. Altıbaeva M. Kırgızistan’da eğitim sistemindeki problemler. Oş Devlet Üniversitesinin Dergisi, 2015. № 4(2), ss 8.
3. Bolcurova İ.S. Kırgızistan’da eğitim. Bişkek: Uçkun, 2005
4. Sözcü Ö.F. Aytmatov ve Türk Dünyası, Diyalog Avrasya Dergisi, 2009. No:29, s. 42–46.
5. Şişman M. ve Arı A. Kırgızistanda Eğitimin Temel Problemleri ve Öğretmenlerin Hizmet İçi Eğitim İhtiyacı, (6. Uluslararası Türk dünyası Sosyal Bilimler Kongresi Türk Dünyasında Güncel Sorunlar ve Çözüm Önerileri) 2018 s. 90–98.

Yorumcular: Filoloji Bilimleri Doktoru, Profesör Salikov R.; Filoloji bilimleri adayı, Yardımcı Doçent Bikbaeva A.J.